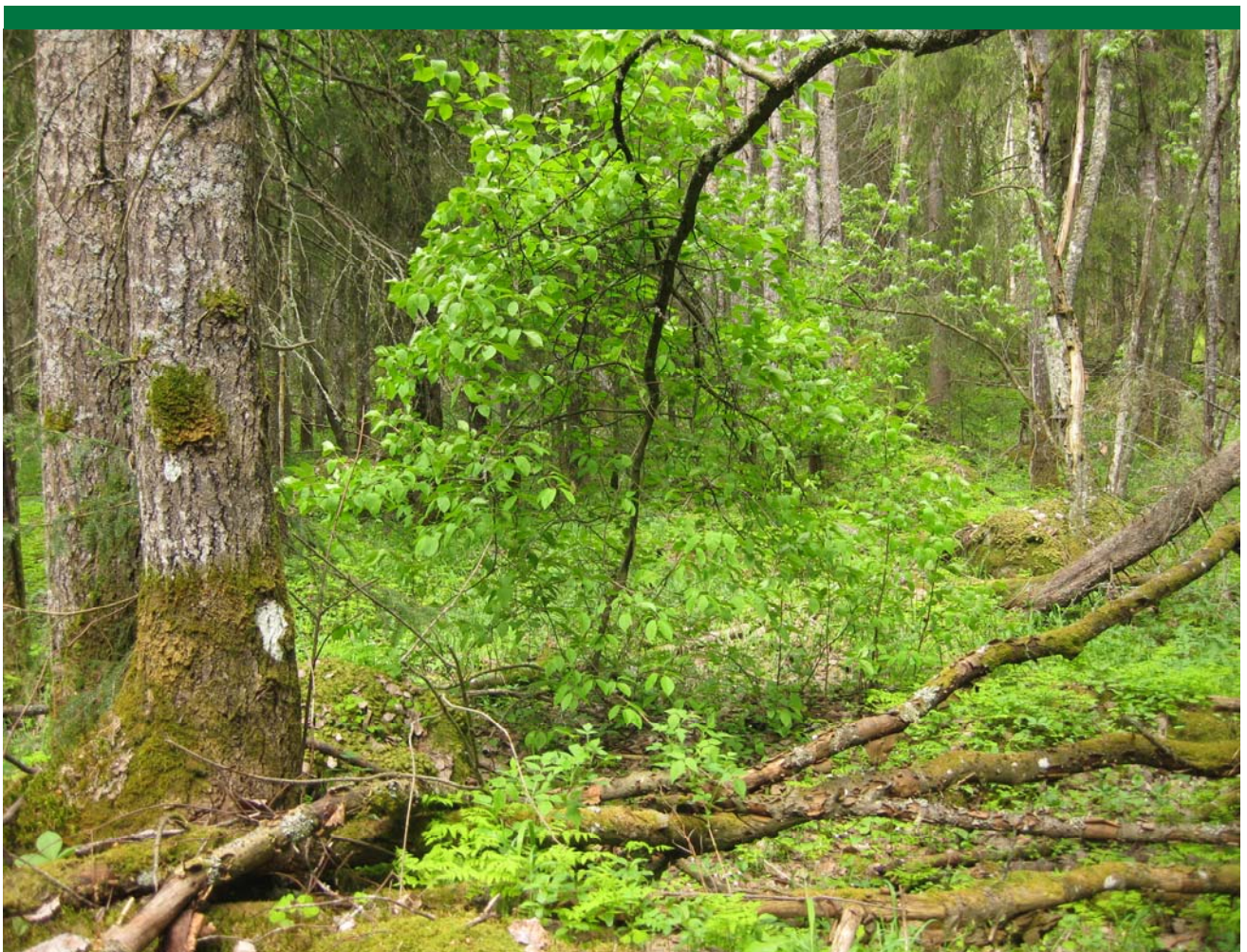

Etelä- ja Keski-Pohjanmaan luonnonhoidon alueellinen toteutusohjelma 2016-2020

Sisällys

1	Johdanto.....	4
1.1	Toteutusohjelman laadinta	4
1.2	Taustaa luonnonhoidolle.....	4
2	Etelä- ja Keski-Pohjanmaan metsäluonnon erityispiirteet	6
2.1	Vahvuudet ja puutteet	6
2.2	Metsäelinkeinojen yleiskuvaus.....	9
3	Luonnonhoidon lähtötilanne Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla.....	10

3.1	Rahoitus ja henkilöresurssit.....	10
3.2	Ympäristötukisopimukset.....	11
3.3	Kemeran luonnonhoitohankkeet.....	13
3.4	Muut luonnonhoitoon liittyvät hankkeet ja toimijat.....	14
4	Luonnonhoidon toteutusohjelma 2016–2020: lähtötilanteesta hankkeiksi.....	15
4.1	Kemera-rahoitus ja valtionapu	15
4.2	Muu rahoitus	17
4.3	Suunnitelma elinympäristöjen hoidosta ja hanketyypeistä.....	18
4.4	Vesiensuojelun suunnitelma.....	22
4.5	Hyvä metsäluonnonhoito talousmetsissä	24
4.6	Viestintä ja koulutus.....	24
4.7	Paikkatieto, alueelliset painotukset ja raportointi.....	25

1 Johdanto

1.1 Toteutusohjelman laadinta

Luonnonhoidon alueellinen toteutusohjelma (TOTELMA) on Suomen metsäkeskuksen ja sen alueiden luonnonhoidon edistämisen suunnitelma julkisilla varoilla tuetun luonnonhoidon kohdistamiseksi.

Ohjelma suuntaa Metsäkeskuksen luonnonhoidon rahoitusta ja tekemistä sekä tehostaa toimintaa. Ohjelma laaditaan jokaiseen maakuntaan yhtenäisten ohjeiden mukaisesti, jolloin siinä tulevat esille alueen luonnonhoidolliset painopistealueet, kuten alueiden erilaiset ekologiset ja vesiensuojelulliset tarpeet ja tavoitteet sekä maisemalliset ja kulttuuriset erityispiirteet. Tämän jälkeen tehdään johtopäätökset ja priorisoidaan luonnonhoitohankkeiden hanketyypit ja määrät sekä ympäristötukihankkeiden elinympäristötyypit.

Toteutusohjelmat laaditaan osana alueellista metsäohjelmaa ja ne sisältävät METSO:n toteutusohjelman tavoitteet. Luonnonhoidon tavoitteet sovitaan yhdessä sidosryhmien ja asiantuntijoiden kanssa sekä hyödynnetään mm. Zonation-analyysin tuloksia. Yhteistyö metsäneuvoston ja METSO-yhteistyöryhmän kanssa kuuluu prosessiin. Maanomistajilta ja muilta tahoilta tulleet hanke-esitykset ja ideat otetaan huomioon.

Talousmetsänhoidossa otetaan luonnonhoito huomioon osana jokapäiväistä toimintaa. Tämä toteutusohjelma keskittyy luonnonhoidon rahoituksen suuntaamiseen, jolloin siinä eivät näy erityisesti ne panostukset, joita maanomistajat tekevät metsissään.

1.2 Taustaa luonnonhoidolle

Hyvä luonnonhoito on edellytys kestäväälle luonnonvarojen käytölle. Hyvä luonnonhoito lisää monimuotoisuutta ja ekosysteemipalveluita sekä auttaa sopeutumaan ilmastonmuutokseen.

Luonnonhoito edistää metsäelinkeinoja ja maisema-arvoja. Erilaisin luonnonhoitotoimin voidaan hoitaa suojelualueita tai turvata talousmetsien luonnon monimuotoisuutta. Alueellisesti on tärkeää tarkastella luonnonhoidon toteuttamisen kokonaisuutta.

Luonnon monimuotoisuuden suojeluun liittyy lukuisia kansainvälisiä tai kansallisia sopimuksia ja strategioita. Seuraavassa tärkeimpiä, jotka vaikuttavat luonnonhoidon tavoitteisiin ja priorisointiin:

EU:n luonnon monimuotoisuutta koskeva strategia

- päätavoitteena on luonnon monimuotoisuuden vähenemisen ja ekosysteemipalvelujen heikentymisen pysäyttäminen vuoteen 2020 mennessä ja mm. heikentyneiden ekosysteemien ennallistaminen ja samalla ilmastonmuutoksen torjunta.

Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategia sekä Etelä-Suomen monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSO)

- metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantumisen pysäyttäminen ja luonnon monimuotoisuuden suotuisan kehityksen vakiinnuttaminen vuoteen 2025 mennessä.

Kansallinen metsästrategia

- monimuotoisuuden huomioiminen, lisäksi painotetaan luontomatkailua, luonnontuotteita, ekosysteemipalveluja ja kulttuuriarvoja osana elämänlaatua, joita metsät tuottavat.

Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueellinen metsäohjelma (AMO)

- tunnistaa metsäluonnon monimuotoisuuden vaalimisen tärkeäksi osaksi talousmetsien hoitoa.

Pienvesien kunnostusstrategia

- tavoitteena on luoda välineitä, että jäljellä olevien luonnontilaisten pienvesien säilyminen turvataan sekä arvokkaiden muuttuneiden pienvesien tilaa parannetaan.

Vesiensuojelun toteuttamisohjelma

- valtioneuvoston hyväksymä toteuttamisohjelma.

EU:n vesipuitedirektiivi (VPD)

- ohjaa vesienhoitoa ja antaa puitteet.

Lakisäädökset: Metsälaki ja Kemera ja luonnonsuojelulaki

- erityisen tärkeät elinympäristöt, tukimuodot, uhanalaiset lajit.

Talousmetsien metsänhoitosuositukset ja metsäsertifiointi

- turvaa luonnon monimuotoisuutta ja ekosysteemipalveluita,
- erilaiset metsänkäsittelymenetelmät ja elinympäristöt.

Ekologisen kestävyyskannalta talousmetsien suurimmat rakenteelliset puutteet ovat lahoppuun ja palaneen puun vähyys, vanhojen metsien ja erityisesti paljon lahoppuuta sisältävien vanhojen lehtimetsien vähyys, metsien yksipuolinen puulajikoostumus sekä luonnontilaisten pienvesien ja rehevien soiden vähäisyys.

2 Etelä- ja Keski-Pohjanmaan metsäluonnon erityispiirteet

2.1 Vahvuudet ja puutteet

Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla metsät ovat olleet pitkään ihmisen vaikutuksen alaisina. Metsien käytön pitkästä historiasta johtuen koskemattomia aarniometsiä ei alueelta löydy. Alueen laajimmat luonnontilaisen kaltaiset metsät sijaitsevat nykyisin suojelualueilla. Metsä- ja kitumaan pinta-alasta on tiukasti suojeltu 2,3 % (Metla, Metsätilastollinen vuosikirja 2013).

Itämeren rannikko ja saaristo ovat yksi luonnon merkittävistä piirteistä Keski-Pohjanmaan maakunnassa. Rannikon metsät lisäävät monimuotoisuutta. Rannikko kuuluu maankohoamis-

rannikon alueeseen, jolla maa yhä kohoaa edellisen jääkauden aikaisen mannerjään vetäytymisen seurauksena.

Alueen metsäluonto on pääosin karua, laajat suoalueet sekä peltoaukeat hallitsevat maisemaa. Soiden osuus metsätalousmaasta on muuhun maahan nähden keskimääräistä suurempi, 43 %. Rämeyden osuus metsätalousmaasta on suurempi kuin minkään muiden maakuntien alueella. Reheviä kankaita ja soita on vähän; ruoho- ja heinäkorpiä sekä lettoja on soiden pinta-alasta alle prosentti.

Rehevät kankaat ja suot on useimmiten raivattu pelloiksi tai ojitettu. Kaikkiaan soita on ojitettu noin 77 prosenttia. Laajempia ojittamattomia, pääosin karuja soita, löytyy suojelualueilta, kuten Kauhanevan-Pohjankankaan sekä Salamajärven kansallispuistoista.

Harjut halkovat melko tasaisesti koko aluetta pohjois-etelä -suuntaisesti, mutta korkeuserot ovat pääosin pieniä, eli 5-20 metriä. Suomenselän alueella liikutaan kuitenkin paikoin yli 200 metrin korkeudessa merenpinnasta ja korkeita mäkiä alueita esiintyy myös mm. Lapualla, Isojoella, Kauhajoella ja Alajärvellä. Etelä- ja Keski-Pohjanmaan maakunnat on jaoteltu luonnonmaantieteellisiin alueisiin (kuva 1). Aluejakoa on käytetty mm. edelliseen AMOon laaditussa METSO:n toteuttamisohjelmassa.

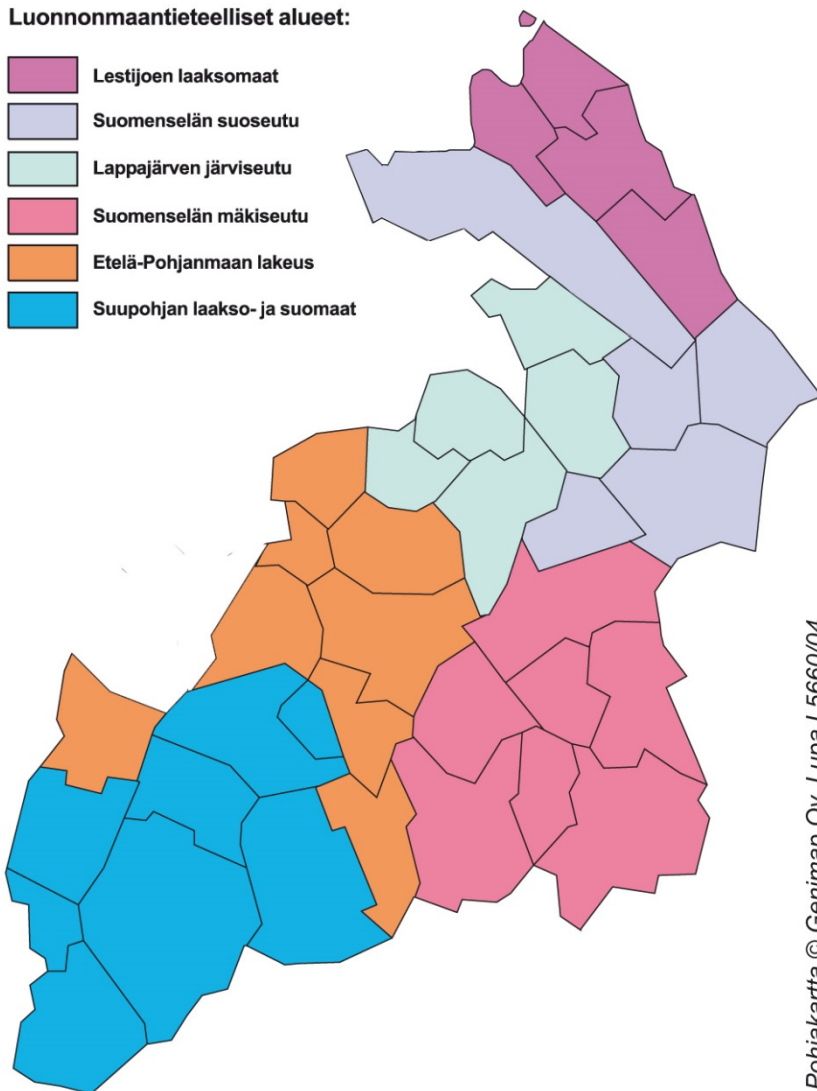
Metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen eli metsälakikohteiden osuus alueen yksityisten talousmetsien pinta-alasta oli 0,37 % vuoden 2010 lopussa. Isoimman osan metsälakikohteiden pinta-alasta muodostavat karut, vähäpuustoiset alueet ja pienvedet. Reheviä elinympäristöjä on vähän, reheviä soita sekä lehtoja on metsälakikohteiden pinta-alasta 10 %.

Reheviä kohteita halkoo usein virtaava pienvesi tai pienveden lähiympäristössä esiintyvä rehevää korpea tai lehtoa. Pienvesistöt ja niiden varsien rehevät alueet ovatkin tärkeimpiä elinympäristöjä Etelä- ja Keski-Pohjanmaan metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta.

Ekologisen kestävyuden kannalta talousmetsien suurimmat rakenteelliset puutteet ovat lahoppuun ja palaneen puun vähyys, vanhojen metsien ja erityisesti paljon lahoppuuta sisältävien vanhojen metsien vähyys sekä luonnontilaisten pienvesien ja rehevien soiden vähäisyys.

Luonnonmaantieteelliset alueet:

- Lestijoen laaksomaat
- Suomenselän suoseutu
- Lappajärven järvisseutu
- Suomenselän mäkiseutu
- Etelä-Pohjanmaan lakeus
- Suupohjan laakso- ja suomaat

Pohjakartta © Genimap Oy, Lupa L5660/04

Kuva 1

Etelä- ja Keski-Pohjanmaan luonnonmaantieteelliset alueet.

2.2 Metsäelinkeinojen yleiskuvaus

Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla on noin 39 000 metsätilaa ja tilojen keskikoko on noin 27 ha (yli 2 hehtaarin metsätiloista). Metsätalouden maan osuus maakuntien pinta-alasta on 75 %.

Yksityismetsien osuus on 82 % metsämaan alasta.

Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla on erityisesti pieniä ja keskisuuria mekaanisen metsä- ja puunjalostusteollisuuden yrityksiä. Metsäsektorin suhteellinen merkitys työllisyydelle ja elinkeinoelämälle on muuhun maahan verrattuna keskimääräistä korkeampi. Metsien käyttöaste on kohtalaisen korkea ja säilynee edelleen hyvällä tasolla keskisen Suomen suurien tehdasinvestointien sekä alueen oman puunjalostusteollisuuden myötä. Luonnonhoidon edistäminen osana kestävästä metsätaloutta sopii hyvin Etelä- ja Keski-Pohjanmaan maakuntiin.

Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla on arviolta noin 40-50 valtakunnallista ja paikallista metsäpalveluyrittäjää ja toimijaa, jotka voisivat olla kiinnostuneita luonnonhoitohankkeiden toteutuksen hankehausta. Mukana on myös pieniä yhden henkilön yrityksiä.

Luonnonhoidon yleiset tavoitteet:

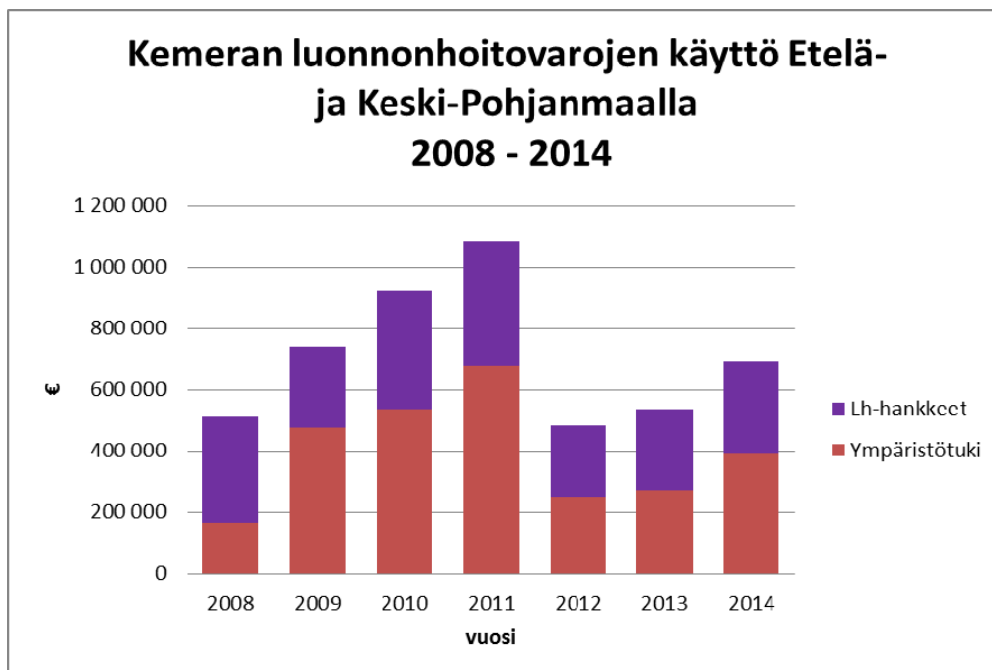
1. METSO-toimintaohjelman aktiivinen toteuttaminen
2. Vesienhoidon toimenpideohjelmien toteutus
3. Talousmetsien luonnonhoidon kehittäminen
4. Metsien monikäytön edistäminen
5. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen
6. Neuvonnan ja koulutuksen korkea taso
7. Hyviä hankkeita ja toteuttajia

3 Luonnonhoidon lähtötilanne Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla

3.1 Rahoitus ja henkilöresurssit

Kestävän metsätalouden rahoituslain (Kemera) luonnonhoitomomentti on tarkoitettu metsien biologisen monimuotoisuuden ylläpitämiseen. Tällä momentilla voidaan rahoittaa ympäristötukisopimuksia sekä metsäluonnon hoitohankkeita. Vuodesta 2008 alkaen Kemera-varoin toteutettu luonnonhoito on ollut osa METSO-ohjelmaa. Ohjelman rahoitus kasvoi vuoteen 2011 saakka, minkä jälkeen se putosi noin puoleen, mutta on ollut viime vuosina taas hitaassa kasvussa. Rahoituksen käytön putoamiseen vaikutti määrärahojen supistuksen lisäksi tarjonnan väheneminen. Siihen puolestaan vaikutti erityisesti ympäristötuen muuttuminen verolliseksi tuloksi vuonna 2012, sekä ympäristötukihankkeiden valmistelutuen loppuminen muille alan toimijoille, kuten metsänhoitoyhdistyksille. Metsänomistajat ovat saaneet viime vuosina ympäristötukikorvauksia 250 000-400 000 € vuosittain (taulukko 1). Tämän lisäksi on tehty luonnonhoitohankkeita vuosittain yli 200 000 € edestä.

Taulukko 1. Kemeran luonnonhoitovarojen käyttö 2008–2014.

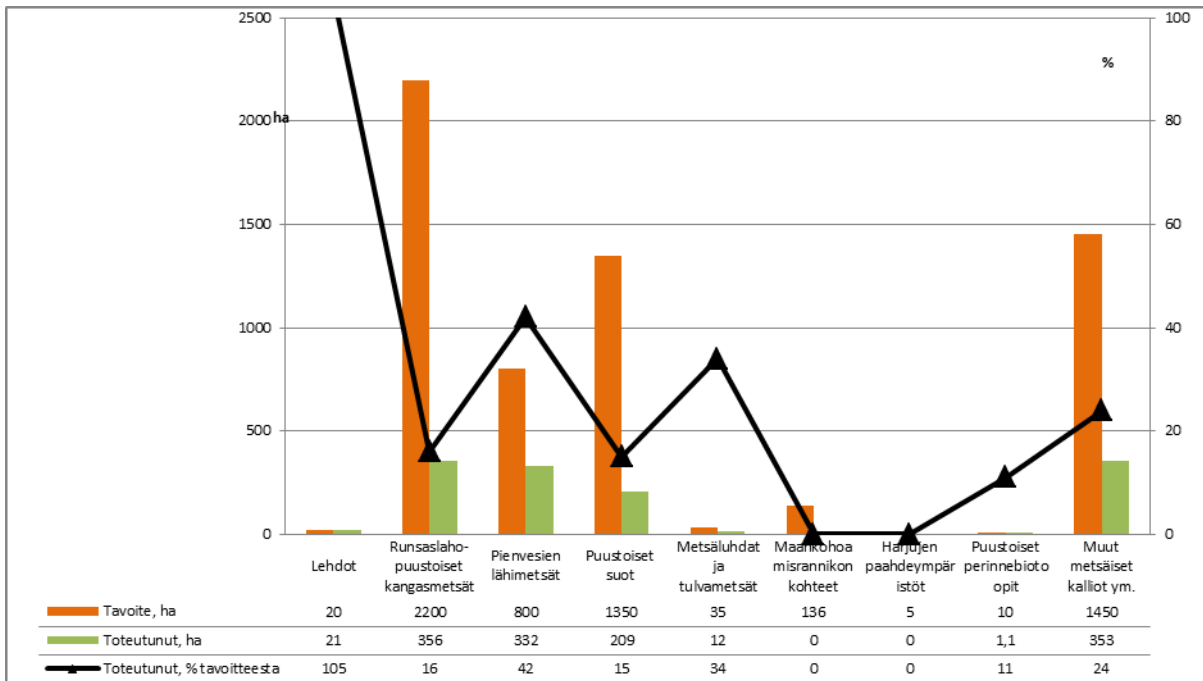
Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueella Metsäkeskuksessa on käytetty vuosittain noin 4,5 henkilötyövuotta luonnonhoitoon, josta noin 3,5 henkilötyövuotta on rahoitettu valtionavulla. Valtionapuna tehtävään työhön kuuluvat mm. ympäristötukisopimusten valmistelu, hankesuunnittelu ja -haku sekä luonnonhoidollinen koulutus ja neuvonta. Myös METSO-ohjelman edistäminen, METSO-toteuttamisohjelman tavoitteisiin pyrkiminen ja METSO-tarjousten valmistelu on tehty valtionavulla.

Valtionavun lisäksi luonnonhoitoon on saatu rahoitusta MMM:n rahoittamien valtakunnallisten luonnonhoitohankkeiden ja EUn aluekehityshankkeiden kautta. Kansainvälinen kiinnostus metsiämme kohtaan on lisääntynyt varsinkin EUn myötä. Tämän vuoksi toiminnassamme pitää ottaa direktiivit huomioon, mutta se mahdollistaa myös hankerahoituksen.

3.2 Ympäristötukisopimukset

METSO -kaudella eli vuosina 2008–2014 ympäristötukisopimuksia on tehty 1506 hehtaarille (taulukko 2) ja maanomistajat ovat saaneet korvauksia yli kaksi ja puoli miljoonaa euroa. Sopimuksia on tehty eniten pienvesiympäristöihin, suoelinympäristöihin, runsaslahopuustoiisiin kangasmetsiin ja kallioalueiden metsiin. Taulukkoon eriteltyjen elinympäristöjen lisäksi ympäristötukeen on otettu 221 hehtaaria ns. vähätuottoisia elinympäristöjä, jotka ovat lähinnä kitu- ja joutomaan soita.

Taulukko 2. Ympäristötuelle METSON alueellisessa toteuttamisohjelmassa asetetut elinympäristökohtaiset tavoitteet ja toteuma 2008–2014 Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla.

Ympäristötukien elinympäristökohtaisessa kohdentamisessa on pyritty noudattamaan METSO-toteuttamisohjelman tavoitteita, jotka asetettiin ohjelman alkuvaiheessa. Tavoitteisiin nähden pienvesien lähimetsiä ja metsäluhtia on tullut sopimusten piiriin varsin hyvin. Lehtojen osalta tavoite lienee asetettu turhan alhaiseksi, koska se on jo saavutettu. Jatkossa on, Suomen metsäkeskuksen linjauksen mukaisesti, tarvetta pyrkiä saamaan ympäristötuen piiriin lisää puustoisia elinympäristöjä, erityisesti lehtoja, puustoisia soita ja pienvesien lähimetsiä.

Ympäristötuen osalta METSO-ohjelman hehtaaritavoitteista saavutettiin kokonaisuutena noin 25 prosenttia (tavoite 6006 ha). Hehtaaritavoitteita ei tulla saavuttamaan, ellei rahoitusta lisätä, ohjelmakautta edelleen pidennetä ja/tai hehtaarikohtaista korvaustasoa alenneta.

3.3 Kemeran luonnonhoitohankkeet

Kemeran mukaisia luonnonhoitohankkeita on METSO-kaudella tehty yhteensä 75 kpl (taulukko 3). Näistä osa on aloitettu jo ennen vuotta 2008. Hankkeet ovat liittyneet maisemanhoitoon ja virkistyskäyttöön, elinympäristöjen hoitoon sekä erityisesti vesiensuojeluun. Erottelu ei ole yksioikoinen, sillä useissa hankkeissa on otettu metsäluonto kokonaisuudessaan huomioon. Vesiensuojeluhankkeet ovat olleet metsätalouden vesistövaikutusten pienentämiseen tähtääviä valuma-aluekohtaisia hankkeita. Vesipuidirektiivi ja pienvesistrategia velvoittavat parantamaan vesistöjen tilaa.

Monimuotoisuushankkeet ovat olleet pääosin elinympäristöjen kunnostuksia, mm. lähteiden ja muiden pienvesien kunnostusta sekä suoelinympäristöjen vesitalouden ennallistamista. Elinympäristöjen kunnostuksessa on painotettu harvinaisia elinympäristöjä. Nämä tarpeet ovat tulleet METSO-ohjelman elinympäristöjen ja uhanalaisten luontotyyppien selvityksen perusteella.

Luonnonhoitohankkeiden toteutus on muuttunut siten, että vuodesta 2012 lähtien Metsäkeskus tekee luonnonhoitohankkeiden yleissuunnittelun ja hakee hankkeelle ulkopuolisen toteuttajan hankehakumenettelyllä. Vanhan Kemeran lain mukaiset, keskeneräiset hankkeet, päätetään vuoden 2015 aikana.

Taulukko 3. Toteutuneet luonnonhoidon hankkeet ja toimet 2008–2014.

	Kpl	Vaikutus- hehtaarit (toteutus- ala, ha)	Kemera, €	Valtakun- nalliset lh- hankkeet, €	EU- rahoitus, €	Muu rahoitus, €	Yhteen- sä, €
Tärkeiden elinympäristöjen hoito, kunnostus ja ennallistaminen	17	364	332 000				332 000
Vesistöhaittojen estäminen ja vesiensuojelu	54		2 322 000				2 322 000
Maisemanhoitohankkeet	4		123 000				123 000
EU-hankkeet, KuntaMETSO, muun rahoitukset hankkeet	7				116 000	264 000	380 000
LUONNONHOITOHANK KEET YHTEENSÄ	82		2 777 000		116 000	264 000	3 157 000
Ympäristötuki	389	1506	2 765 000				2 765 000
METSO-kohteiden välityssopimukset	97	1342					

3.4 Muut luonnonhoitoon liittyvät hankkeet ja toimijat

Metsäkeskuksen Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alue on ollut keskeisenä toimijana mukana useissa valtakunnallisissa ja alueellisissa luonnonhoidon kehittämishankkeissa. Maa- ja metsätalousministeriön rahoittamassa Vaikuttavuutta METSO -luonnonhoitoon -hankkeessa Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alue on ollut mukana mm. uuteen hankehakumenettelyyn perehdyttävien valtakunnallisten toimijakoulutusten järjestämisessä.

Metsäkeskus on myös osallistunut KuntaMETSO -hankkeeseen, jossa on kartoitettu Seinäjoen, Kauhavan ja Lapuan kuntien omistamien metsien METSO-elinympäristöjä. Lisäksi Metsäkeskus on

toteuttanut EU-rahoitteisia aluekehityshankkeita, joilla on edistetty luonnonhoitoa. ELY-keskuksen kanssa on toteutettu yhteistyössä EU-rahoitteisia hankkeita, mm. FLISIK ja Rinnande vatten -hankkeet. Asiakasrahoitteisia hankkeita ovat puolestaan olleet mm. erilaisten luontoreittien toteutukset. Jotkut toteutetuista hankkeista ovat saaneet rahoitusta useasta eri lähteestä.

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus on tehnyt vuosina 2008-2014 METSO-ohjelman puitteissa suojelusopimuksia yhteensä 1275 hehtaarille (valtiolle hankittu 970 ha ja perustettu 305 ha yksityismaiden suojelualueita). METSO-ohjelmakauden tavoite on yhteensä 5131 ha. Suojelualueiden hankintaan on käytetty vuosittain 0,2-1,3 miljoonaa euroa. Elinympäristötyypeistä on suojeltu eniten runsaslahopuustoisia kangasmetsiä ja puustoisia soita.

Suojeluun varatuilla valtion mailla Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla on Metsähallitus vuosina 2008-2014 ennallistanut reilut 2300 hehtaaria soita, hoitanut vuosittain keskimäärin 250 ha perinnebiotooppeja sekä ennallistanut lähes 300 ha metsiä. Metsien ennallistamistoimet ovat olleet pienaukotusta, lahoppuun tuottamista ja metsien polttoja. Suojelualueverkon soiden ennallistamis- ja hoitotarpeesta on toteutettu vuoteen 2014 mennessä noin 60 % (lähde: Pekka Vesterinen, Metsähallitus).

4 Luonnonhoidon toteutusohjelma 2016–2020: lähtötilanteesta hankkeiksi

4.1 Kemera-rahoitus ja valtionapu

Kemeran luonnonhoitovarat tulevat maa- ja metsätalousministeriön budjettikaavilujen perusteella laskemaan nykyisestä puoleen. Oletettavasti Etelä- ja Keski-Pohjanmaankin osuus rahoituksesta laskee vähintään saman verran. Kemeran luonnonhoitovaroja on ollut alueella viime vuosina käytettävissä noin 500 000-600 000 €. Mikäli Metsäkeskuksen läntisen palvelualueen luonnonhoitovarat jaetaan tasan eri alueiden kesken, käytössä on vuosina 2016-2019 noin 200 000 euroa vuosittain. Valtaosa vuosittaisista luonnonhoitovaroista käytetään jatkossakin

ympäristötukisopimusten rahoittamiseen, mutta samalla tähdätään siihen, että vuosittain tulee hankehakuun uusia luonnonhoitohankkeita.

METSO-ohjelma jatkuu Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti vuoteen 2025 asti, mihin mennessä pyritään saavuttamaan ohjelmassa määritellyt tavoitteet. Tavoitteiden saavuttaminen on käytännössä mahdotonta nykyisillä budjettikaavailuilla. Rahoitus vähenee sekä maa- ja metsätalousministeriön Kemera-rahoituksessa, jota Metsäkeskus hallinnoi, että ympäristöministeriön rahoituksessa, jota ELY-keskus hallinnoi.

Taulukko 4. MMM:n ja YM:n METSO -ohjelman budjettirahoitus vuosittain, miljoonaa euroa.

Vuosi	MMM	YM
2009	8	9
2010	10	29
2011	11	29
2012	7	32
2013	6	32
2014	7	34
2015	6	38
2016, esitys	3	20
2017, esitys	3	15
2018, esitys	3	10
2019, esitys	3	8

Luonnonhoitohankkeet

Metsäkeskus edistää, rahoittaa ja suunnittelee Kemeran mukaisia luonnonhoitohankkeita. Hankkeet ovat useamman kuin yhden tilan hankkeita ja niitä toteutetaan yksityisten maanomistajien mailla. Toteutusohjelman pohjalta priorisoidaan hanketyypit ja kohdealueet. Alueet ja kohteet laitetaan paikkatietoon. Priorisoinnin pohjalta tehdään luonnonhoidon tarkempi alueellinen suunnittelu ja avataan hankehaku Metsäkeskus.fi-verkkosivuilla. Hankehaun päätyttyä hakemukset pisteytetään ja korkeimman pistemäärän saanut hakija valitaan hankkeen toteuttajaksi hankekokouksessa. Toteuttaja hakee Kemera-rahoituksen. Metsäkeskus ohjaa ja valvoo hankkeen edistymistä.

Luonnonhoidon suunnitteluun liittyy kiinteästi maanomistajien luonnonhoidollinen neuvonta. Luonnonhoitohankkeita keskitetään harvinaisiin elinympäristöihin sekä vesiensuojelun kannalta alueellisesti merkittäviin kohteisiin. Suunnitelma vuosien 2016–2020 luonnonhoitohankkeista ja niiden budjetista sekä rahoituslähteistä on esitetty taulukossa 5.

Ympäristötuki

Metsäkeskus neuvoo maanomistajia ympäristötukien hakemisessa ja avustaa hakemusten laadinnassa. Ympäristötukien elinympäristökohtaisissa painotuksissa tarvitaan asiantuntemusta. METSO-ohjelman alueelliset hehtaaritavoitteet kohdistuvat pääosin runsaslahopuustoihin kangasmetsiin, kallioalueiden metsiin ja lehtoihin. Pääosa käytettävissä olevista ympäristötuki-varoista tulee kuitenkin joka tapauksessa kulumaan vanhojen, päättyvien ympäristötukisopimuskohteiden uusimiseen. Uusien sopimuskohteiden valinnassa pyritään löytämään alueen erityispiirteisiin kuuluvia puustoisia elinympäristöjä, erityisesti pienvesien lähiympäristöjä ja puustoisia soita.

4.2 Muu rahoitus

Luonnonhoidon tavoitteiden saavuttamiseen tarvitaan muitakin rahoituskanavia kuin Kemeran luonnonhoitobudjettia. Valtakunnalliset luonnonhoitohankkeet ovat tärkeä osa luonnonhoidon edistämisessä. Yhdessä sidosryhmien kanssa toteutettavat, laajat EU:n Life-hankkeet, antavat lisäpanosta koko luonnonhoidon kenttään.

Luonnonhoitoon liittyvillä hankkeilla voidaan toteuttaa mm. maakuntaohjelmia. Maakuntaohjelmissa tavoitellaan myös puhdasta ja terveellistä ympäristöä. Tavoitteeseen sisältyy vesienhoidon päivitetty toimenpideohjelma, jonka toteutusta voidaan tukea esimerkiksi hankkeilla, joissa kehitetään vesiensuojelutoimenpiteitä tai koulutetaan ja neuvotaan vesiensuojelusta vastaavia toimijoita. Alueellisia maaseudun kehittämissuunnitelmia ja maakuntaohjelmia tukeviin hankkeisiin on mahdollista hakea rahoitusta mm. Euroopan maaseuturahastosta, Euroopan sosiaalirahastosta ja Euroopan aluekehitysrahastosta. Näihin liittyviä hankkeita voivat olla esimerkiksi kylien kehittämishankkeet sekä neuvontahankkeet. Metsäkeskus hakee ja toteuttaa ohjelmakaudella ainakin yhden

ylimaakunnallisen, luonnonhoitoa edistävän aluekehityshankkeen Metsäkeskuksen läntisellä palvelualueella.

4.3 Suunnitelma elinympäristöjen hoidosta ja hanketyypeistä

Luonnonhoidon toteutusohjelman tavoitteena on pysäyttää metsäluonnon köyhtyminen vuoteen 2020 mennessä. Tavoite perustuu laajempiin strategioihin ja ohjelmiin ja tavoitteen saavuttaminen on haasteellista ja vaatii resursseja.

Uhanalaisten luontotyyppien arvioinnissa tuli esille, että metsäisissä luontotyypeissä ennen kaikkea lehdot, lehtipuuvaltaiset kangasmetsät, ikivanhat metsät ja karukkokankaat ovat uhanalaistuneet. Soista rehevät, korpiset ja lähteiset suotyyppit ovat uhanalaistuneet sekä soiden reunaosien rämeet. Sisävesistä uhanalaisimpia ovat virtavedet, lähteiköt ja lammet.

Pienvesistöt ja niiden varsien rehevät alueet ovat tärkeimpiä elinympäristöjä Etelä- ja Keski-Pohjanmaan metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta. Alueella soiden osuus metsämaan pinta-alasta on myös suuri. Elinympäristöjen hoitohankkeita suunnataan näiden elinympäristötyyppien kohteille.

Alueellinen erityispiirre, soiden suuri pinta-ala sekä laajamittainen ojitustoiminta johtavat vesiensuojelun merkityksen alueelliseen korostamiseen myös tällä ohjelmakaudella. Valtaosa kaudella toteutettavista Kemeran luonnonhoitohankkeista tulee olemaan metsätalouden vesiensuojeluhankkeita.

Taulukko 5. Vuosien 2016-2020 luonnonhoidon suunnitelma ja budjetti.

	kpl	Kemera, €	Valtionapu, €	Valtakun- nalliset lh- hankkeet, €	EU-rahoitus, €	Muu rahoitus, €	Yhteensä, €
1. Usean tilan alueelle ulottuvien elinympäristöjen kunnostustyöt sekä metsä- ja suoelinympäristöjen ennallistaminen	2	50 000	30 000		50 000		
2. Metsäojituksista aiheutuneiden vesintöhdähtöjen estäminen tai korjaaminen	10	300 000	120 000		50 000		
3. Metsien monimuotoisuutta edistävä kulutus							
4. Vieraskasvilajien hävittäminen ja leviämisen estäminen							
5. Muut 1-4 kohdissa tarkoitettuja hankkeita vastaavat metsäluonnonhoitoa sekä maisema-, kulttuuri- ja virkistysarvo ja korostavat hankkeet	2				50 000		
Valtakunnalliset lh-hankkeet							
LUONNONHOITO-HANKKEET YHTEENSÄ	14	350 000	150 000				
Ympäristötukien laadinta	200	650 000	200 000				
Koulutustilaisuuksia kpl/kausi	10		100 000				
YHTEENSÄ		1 000 000	450 000		150 000		1 600 000

Lehdot

Lehdot ovat monimuotoisimpia metsäelinympäristöjä, ja niissä elää merkittävä osa metsien uhanalaisista ja vaateliaista lajeista. Lehtojen monimuotoisuutta ylläpidetään turvaamalla arvokkaimmat kohteet ympäristötukisopimuksilla ja lisäämällä muuttuneiden talousmetsälehtojen monimuotoisuuspiirteitä luonnonhoidolla.

Ympäristötukisopimukset

- Uusia lehtokohteita otetaan ympäristötukisopimukseen vuosittain
- Luonnonhoitoon soveltuvissa lehtokohteissa voidaan tehdä lehtojen hoitoa

Runsaslahopuustoiset kangasmetsät

Runsaslahopuustoisten kangasmetsien osalta METSO-ohjelman tavoitteiden saavuttaminen painottuu enemmän ELY-keskuksen kuin Metsäkeskuksen toimenpiteisiin.

- Välitetään ELY-keskukselle n. 10 METSO-tarjousta vuosittain
- Lajistoltaan arvokkaille, pienialaisille runsaslahopuustoisille ja luonnontilaisen kaltaisille vanhan metsän kohteille (METSO I-Ik) tarjotaan ympäristötukea silloin kun kohteet liittyvät metsälain elinympäristöihin tai suojelualueisiin.

Pienvesien lähimetsät

Pienvesielinympäristöihin panostamalla turvataan myös niihin liittyviä reheviä kohteita, kuten lehtoja, korpia ja metsäluhtia ja lisätään kytkettyvyyttä. Pienvesien lähimetsät ovat metsäluonnon monimuotoisuuden keskittymiä ja tärkeitä leviämisen- ja liikkumisreittejä, ekologisia käytäviä. Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueella kiinnitetään erityistä huomiota pienvesien lähimetsien, erityisesti puronvarsien monimuotoisuuden turvaamiseen.

Ympäristötukisopimukset

- Metsälain 10 §:n mukaisia puronvarsia otetaan edelleen ympäristötukeen sitä mukaa kun kohteita tulee tarjolle

Luonnonhoitohankkeet

- Viedään hankehakuun yksi pienvesielinympäristöjen kunnostukseen liittyvä luonnonhoitohanke, hanketyyppi 1 metsäelinympäristöjen hoitotyöt.

Puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat

Suoluonnon ja suokokonaisuuksien turvaaminen on tärkeää, koska soita on ojitettu hyvin voimakkaasti. Erityisen arvokkaita ovat letot ja kaikki korpityypit.

Ympäristötukisopimukset

- Uusia METSO I-luokan korpikohteita ja muita puustoisia soita pyritään saamaan ympäristötuen piiriin vuosittain. Vähätuottoisia suokohteita, ml. metsälain 10 §:n elinympäristöt, ei pääsääntöisesti rahoiteta, elleivät ne pienialaisina liity kiinteästi arvokkaaseen puustoiseen kohteeseen.

Luonnonhoitohankkeet

Jäljellä olevan suoluonnon turvaaminen on tärkeää ja luonnonhoitoa tulee kohdistaa rehevien kohteiden lisäksi myös vähäravinteisempiin korpimuuttumiin ja -ojikoihin.

- Viedään hankehakuun yksi suoelinympäristöjen luonnonhoitoon liittyvä luonnonhoitohanke, hanketyyppi 1 metsä- ja suoelinympäristöjen hoitotyöt
- Lisäksi edistetään kannattamattomien kunnostusojitusten tekemättä jättämistä eli kohteiden jättämistä ennallistumaan ilman toimenpiteitä

Laajojen vesitaloudellisesti yhtenäisten suokokonaisuuksien luominen luonnonhoidon keinoin on mahdollista erityisesti silloin, jos Metsähallituksen ennallistamisalueisiin voidaan liittää myös ympäröivien yksityismaiden ennallistamista. Suoluontokokonaisuuksien tarkastelussa tulee olla yhteydessä muihin toimijoihin ja pyrkiä mukaan laajoihin EU-hankkeisiin. Varsinkin Metsähallitus, ELY-keskus ja suuria metsäalueita omistavat metsäteollisuusyritykset ovat avainasemassa yhteistyökumppaneiksi. TOTELMA- jaksolla osallistutaan mahdollisuuksien mukaan yhteen yhteistyöhankkeeseen.

Kallio-, jyrkänne- ja louhikkometsät

METSO:n alueellisessa toteutusohjelmassa on asetettu varsin korkea tavoite kalliometsien saamiseksi ympäristötuen piiriin (1450 ha). Alueen maakunnissa kalliometsät ovatkin olleet tyypillisiä METSO-elinympäristöjä. Ympäristötuen rahoituksen laskiessa noudatetaan Suomen metsäkeskuksen linjausta ympäristötuen käytöstä: vähätuottoiset kitu- ja joutomaan kalliokohteet, ml. metsälain 10 § elinympäristöt, eivät pääosin ole ympäristötuella rahoitettavia. Puustoisia kohteita otetaan edelleen ympäristötukeen ja vähäpuustoisia pienialaisina harkinnan mukaan silloin, kun ne kiinteästi liittyvät arvokkaaseen, puustoiseen suojelukohteeseen.

Muut METSO -elinympäristöt

Ympäristötukisopimukset

- Uusia, puustoisia METSO I-luokan elinympäristöjä voidaan ottaa ympäristötuen piiriin vuosittain

4.4 Vesiensuojelun suunnitelma

Metsätalous ei ole kokonaiskuormituksen kannalta merkittävimpiä vesistökuormittajia, mutta sillä on kuitenkin paikallista merkitystä erityisesti vesistöjen latvoilla. Etelä- ja Keski-Pohjanmaan maakunnissa on viime ohjelmakaudella panostettu metsätalouden vesiensuojeluun, sillä maakunnissa on paljon ojitettuja soita ja niiden aikaansaamaa kuormitusta. Panostusta vesiensuojeluhankkeisiin jatketaan alkavalla ohjelmakaudella. Talousmetsien hoidossa pyritään minimoimaan toimenpiteiden vaikutukset pinta- ja pohjavesiin.

Ohjelmakaudella jatketaan metsätalouden vesistövaikutusten pienentämiseen tähtääviä valuma-aluekohtaisia hankkeita ja kehitetään vesiensuojelun suunnittelua edelleen. Vesiensuojelun suunnittelua keskitetään vesistöjen latvoille, alueille, joissa ojitettujen soiden osuus maapinta-alasta on suuri. Metsäkeskuksen paikkatietoaineistot ja -sovellukset sekä niiden kehittäminen mm. tarkemman topografiatiedon osalta tarjoavat kustannustehokkaita keinoja vesiensuojelun tehostamiseen.

Vesiensuojelussa painopisteenä on metsätalouden vesistövaikutusten vähentäminen lisäämällä metsätalouden vesiensuojelun täydentävien toimenpiteiden, kuten pintavalutuskenttien, kosteikoiden, pohjapatojen sekä virtaamanhallintarakenteiden käyttöä. Täydentävien vesiensuojelurakenteiden käyttöä edistetään valuma-aluekohtaisen vesiensuojelun suunnittelulla sekä toimijoiden ja maanomistajien neuvonnalla ja koulutuksella.

Vesiensuojelu- ja monimuotoisuusnäkökohtien yhdistäminen on mahdollista ainakin soiden ennallistamistoimissa sekä pienvesien luonnonhoidossa.

- Viedään ohjelmakaudella hankehakuun yksi hanke, joka yhdistää vesiensuojelu- ja monimuotoisuusnäkökohdat, hanketyyppi 1.
- Viedään ohjelmakaudella hankehakuun noin kymmenen hanketta, jotka kohdistuvat hanketyyppiin 2, metsäojituksista aiheutuneiden vesistöhaittojen estäminen.

Suomen metsäkeskus osallistuu Metsähallituksen koordinoimaan FRESHABIT -hankkeeseen, jota toteutetaan myös Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueella. FRESHABIT on valtakunnallinen LIFE -hanke, jonka tavoitteena on Natura2000-alueiden vesiluontotyyppien säilymisen turvaaminen. Keskeisiä hanketoimenpiteitä Metsäkeskuksen osalta ovat luonnonhoidon suunnittelu vesiensuojelun ja pienvesien kunnostuksen töissä, töiden toteutuksen toimeenpano luonnonhoitohankkeina sekä valuma-aluesuunnittelun menetelmien ja työkalujen kehittäminen. Hanke käynnistyy vuonna 2016 ja kestää kuusi vuotta.

Metsäkeskus osallistuu myös Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen hallinnoimaan VIMLA -hankkeeseen (Vatten och människan i landskapet), joka on ruotsalaisten yhteistyökumppaneiden kanssa toteutettava vesiensuojeluhanke Pohjanlahden molemmin puolin. Hankkeen pitkäaikaisena tavoitteena on varmistaa Pohjanlahden valuma-alueiden pienvesiin liittyvien ekosysteemipalveluiden olemassaolo ja hyvä tila myös tulevaisuudessa. Erityispiirteinä on Merenkurkun alueilla yleisistä happamista sulfaattimaista aiheutuvan kuormituksen haittavaikutusten vähentäminen. Lisäksi hankkeen tavoitteena on valuma-alueiden vesitasapainoon

ja kiintoainekuormitukseen vaikuttaminen. Hanke saa rahoituksensa EU:n Interreg Botnia Atlantica -ohjelmasta. Hanke käynnistyy vuoden 2016 alussa ja jatkuu 31.5.2018 saakka.

4.5 Hyvä metsäluonnonhoito talousmetsissä

Kaiken luonnonhoidon ei tarvitse kohdistua arvokkaisiin elinympäristöihin. Metsämaisemasta yli 95 % on talousmetsiä, joten monimuotoisuuden perusta rakennetaan talousmetsissä. Luonnonhoito-hankkeissa voidaan käyttää tehostetusti metsälain, metsäsertifiointikriteereiden ja metsänhoito-suositusten tarjoamia erilaisia metsienkäsittelymahdollisuuksia ja lisätä monimuotoisuudelle merkittäviä rakennepiirteitä. Säästöpuuryhmien laadulla voidaan vaikuttaa arvokkaisiin rakennepiirteisiin.

Luonnonhoidon tavoitteena voi olla myös metsien virkistys- tai muun käytön edistäminen. Metsät tuottavat hyvinvointia ja mielihyvää ja edistävät terveyttä. Luonnonhoito antaa mahdollisuuksia luontomatkailuun, kun esim. luontokohteita voidaan käyttää tutustumiskohteina. Erilaiset metsäkäsittelymenetelmät antavat uusia mahdollisuuksia niin riistanhoidolle, luontomatkailulle kuin metsämaiseman hoidollekin. Vaihtoehtoisten metsänkäsittelymenetelmien käyttöä pyritäänkin edistämään erityisesti luontomatkailukohteiden läheisyydessä. TOTELMA-jaksolla 2016–2020 toteutetaan ylimaakunnallinen, EU-rahoitteinen luonnonhoitoa ja vaihtoehtoisia metsänkäsittelymenetelmiä edistävä hanke.

4.6 Viestintä ja koulutus

METSO-ohjelman myönteinen julkisuus auttaa koko luonnonhoidon kenttää. Tieto METSO-ohjelman tarjoamista vaihtoehdoista on saatava myös niille maanomistajille, jotka eivät vielä niitä tunne. Metsään.fi-palvelua hyödynnetään. Metsäammattilaisten tulee esittää asiakkailleen metsätaloustoimenpiteiden lisäksi myös METSO-ohjelman tarjoamat vaihtoehdot.

- Metsäammattilaisille koulutustilaisuus vuosittain

Luonnonhoitohankkeiden hankehakuun osallistuvat toimijat ovat myös tärkeä yhteistyötaho. Osaavien toimijoiden riittävä määrä luo pohjan laadukkaalle ja vaikuttavalle luonnonhoidolle.

Riittäväällä määrällä erilaisia hanketyyppejä voidaan hankehakuun saada mukaan laaja joukko toimijoita. Metsäkeskus.fi-verkkosivuista tehdään interaktiiviset, jolloin niiden kautta voidaan ilmoittaa hanke-esityksiä ja ilmoittautua kiinnostuneeksi toimijaksi ja antaa palautetta hankehausta. Lähes jokaiseen maakuntaan tulee luonnonhoidon tutustumiskohteita, joita hyödynnetään koulutuksessa.

- Toimijoille ja koneenkuljettajille koulutustilaisuus vuosittain

Maanomistajien tietotasoa METSO-ohjelmasta ja luonnonhoidon vaihtoehtoista lisätään tiedotuksella, retkeilyillä ja tiettyihin elinympäristöihin kohdistetulla markkinoinnilla. Kohdistetussa markkinoinnissa hyödynnetään mm. Zonation-analyysiä.

- Maanomistajaretkeilyt tai koulutustilaisuudet 2 kpl/ TOTELMA jakso
- Kaksi artikkelia/juttua/haastattelua vuosittain maakuntalehdissä/radiossa/TV:ssä

Metsään.fi-palvelussa esitetään arvokkaat luontokohteet ja mahdolliset METSO-kohteet. Näin ollen maanomistajat aktivoituvat kysymään kohteista ja luonnonhoidon mahdollisuuksista. Kasvavaan kiinnostukseen on varauduttava riittävin henkilöstöresurssein ja kohteiden tarjontaan on pystyttävä vastaamaan kohtuullisessa ajassa. Metsään.fi-palvelua hyödynnetään markkinoinnissa ja tiedotuksessa.

4.7 Paikkatieto, alueelliset painotukset ja raportointi

Luonnonhoidon töitä ja hankkeita pyritään toteuttamaan mahdollisimman tasapuolisesti molemmissa maakunnissa, resurssien sekä kohteiden priorisoinnin (ekologinen ja vesiensuojelullinen vaikuttavuus) määrittämässä puitteissa.

Luonnonhoidon suunnitelmat ja -toteutukset merkitään paikkatietoon LuontoAarniin. Luonnonhoidon tarpeista nousevat selvitysalueet merkitään LuontoAarniin. Selvitysalueilta nousevat esille hankealueet hankehakua varten. Hankealueille merkitään tehtävät vesien- ja luonnonhoidon toimenpiteet, jotka poimitaan hankehakua varten.